

škem tekmovanju. Število ekonomskih subjektov in političnih enot je namreč tako majhno, da lahko s primerno makroekonomsko in politično logistiko v določenem obdobju (na primer naslednjih treh ali štirih let) pripravimo dovolj velik potencial za vzlet (take off v Rostowi periodizaciji) slovenskega gospodarstva. V sedanjih razmerah to kajpada ni mogoče pričakovati in najpomembnejše bi bilo, da bi zmogli in znali uravnati kočljivo ravnovesje med ekonomsko in socialno mero, med ekonomsko učinkovitostjo in še sprejemljivo socialno (ne)enakostjo v slovenski družbi. Tu ni pravil in vse, kar lahko zahtevamo drug od drugega, je, da se zavedamo omejitev, ki so pred nami, in možnosti, ki jih velja izkoristiti v obdobju, ki je naklonjeno predvsem podjetnim in prilagodljivim ljudem in narodom.



Prof. dr. Jože
Mencinger

Odgovori na vprašanja

1.

Ali je med Slovenci razvidna... Gre samo za zelo približne, pa tudi precej romantične predstave o tem, kako naj bi uredili gospodarstvo. Zaradi časovne oddaljenosti nekdanjega kapitalizma, zemljepisne oddaljenosti sodobnega latinskoameriškega in bližnjega evropskega je povprečen Slovenec naklonjen kapitalizmu. Precejšen del skrbi za »suverenost slovenskega naroda« in za »približevanje Evropi« pa

izhaja iz njegove skrbi za ohranitev čim večje količine potrošniške suverenosti (košarice).

Prav gotovo se je slovenska samozavest krepila predvsem zato, ker smo veljali in se tudi sami imeli za gospodaren in gospodarsko uspešen narod. Zlomi Elana in drugih predstavnikov mita o slovenski pridnosti in gospodarski učinkovitosti bodo samoprevaro močno načeli.

2.

Je sploh možno samostojno... Ni. Gospodarska samostojnost in skupna država sta »leseno železo«. V skupni državi se je pač treba sporazumeti, kaj je pristojnost zvezne države in kaj posamezne. Če konfederalna država nima nobene pristojnosti, potem ni razloga, da bi jo imeli. Že če ji prepustimo skrb za svobodno gibanje blaga, dela in kapitala ali za skupen denar, zaščitno politiko itd., popolne samostojnosti več ni. Če pa ji prepustimo še kaj več, od samostojnosti nič ne ostane.

Kaj gre in kaj ne gre prepustiti zvezni državi, je stvar zaupanja in dogovora. Ker vlada vsesplošno medsebojno nezaupanje in ni več »skupnih vrednot«, kot so »pridobitve NOB«, »bratstvo i jedinstvo«, »družbena lastnina in samoupravljanje« ali »lik tovariša Tita«, bo tudi sporazumevanje o odločitvah iz centra vse težje. Vseh napetosti ne bo mogoče preprečiti, nedvomno pa bo napetosti manj, če bo zvezna država imela manj pristojnosti in če bodo natančno opredeljene.

3.

Je Markovičeva gospodarska... Pri Markovičevi gospodarski politiki je treba razlikovati med tistim delom, ki ga imenujemo ekonomska politika v ožjem pomenu besede, in tistim, ki je usmerjen v spreminjanje gospodarskega sistema. Prva je pravzaprav protiinflacijski program: zamrznitev plač, restriktivna denarna politika, zamrznitev cen infrastrukture in vrednosti dinarja. V drugem delu gre za spreminjanje socializma v Markovičev »novi socializem«, ki ima vse lastnosti kapitalizma.

Pritožbe, da bo račune za prvi del programa plačala Slovenija, so deloma upravičene. Tudi zato, ker je pri vsakem programu pač treba vzeti tam, kjer še kaj je. Kvantitativne napake že na začetku programa (povečanje davkov, precenjen dinar, neuspešna kontrola plač v decembru) so po koncu uspešne psihološke faze močno zvišale socialno ceno programa, zmanjšale njegove možnosti za uspeh in zaradi gospodarske strukture močnejše prizadele slovensko gospodarstvo. V nastali depresiji bomo Slovenci tudi zaradi večje »zakonoboječnosti« potegnili krajši konec. Res pa je tudi, da se je v hiperinflaciji kar precej produkta prelilo k nam (recimo iz Hrvaške prek Elana), žal se je že pretopil v potrošno in že potrošeno bogastvo. Vsekakor nimamo drugih možnosti kot prilagajanje programu.

Na področju spreminjanja gospodarskega sistema se Markoviču prepišuje mnogo več, kot zasluži, popolnoma pa se pozablja Mikulić in njegova komisija, ki sta napravila prelomne odločitve. Vsem Markovičevim poskusom povečane centralizacije (davčnega sistema, centraliziranega reševanja bank) pa se je treba upreti ali pa na gospodarsko samostojnost Slovenije pozabiti.

4.

Smo Slovenci zmožni formulirati... Slovenci učinkovite ekonomske politike ne moremo formulirati; od treh glavnih področij ekonomske politike: denarne, zaščitne in fiskalne, na prvih dveh nimamo nikakršnih pristožnosti, nekaj jih je na področju fiskalne politike. S tem ostankom pa prav veliko ni mogoče napraviti. Prav gotovo tudi nismo sposobni tako spektakularne prepričljivosti v mednarodnih gospodarskih in denarnih krogih. Njihova naivnost je prav presenetljiva.

5.

Je današnja slovenska ekonomska misel... Na ekonomijo gledam kot na vedo, ki naj bi dajala praktične odgovore na gospodarska vprašanja; razprav o temeljih tako imenovanih družbenoekonomskih zakonitosti ne poznam dovolj, menim pa, da kakšnih velikih nasprotij med »šolami« ni, ker tudi »šol« ni.

6.

Kolikšno težo ima v politiki? Vsaj doslej prav velike ni imela. Izjema sta profesor Bajt in njegov inštitut, ki je občasno imel močan, čeprav največkrat indirektn vpliv na oblikovanje jugoslovanske ekonomske politike pa tudi gospodarskega sistema. Tudi tu pa je politika mnogim ugotovitvam profesorja Bajta in inštituta verjela šele, ko je bilo že prepozno.

7.

Bi utegnile biti politične... Politične razmere, ki se nakazujejo, ne bodo prav nič spodbudne. Na eni strani politična negotovost preprečuje

oblikovanje gospodarskega sistema, saj so odgovori na vprašanje, kaj sploh urejati, odvisni od političnih odločitev o usodi Jugoslavije oziroma Slovenije v njej. Na drugi strani pa zaradi politične negotovosti zamujamo tok tujega kapitala, ki se usmerja v Vzhodno Evropo tudi zato, da bi obdržali stabilnost v Zahodni. Tuj kapital, ki ga bomo pridobili, bo prav zaradi politične negotovosti zahteval visoke profite.

8.

Pričakujete tudi v Sloveniji . . . Da, ti pretresi se nam hitro bližajo, imeli jih bomo prej, preden bo tole izšlo, ustaviti jih vsaj na republiški ravni ni mogoče. Prenova slovenskega gospodarstva bo zelo boleča.

9.

Gremo (ali smo prisiljeni iti) v popolno . . . Če popolna »restavracija kapitalizma« pomeni prehod v sodobni evropski kapitalizem, bi si takšno restavracijo lahko samo želeli, in to z vsemi socialnimi posledicami skupaj. Žal je realnost mnogo bližja »kapitalizmu 30. let«. Možnosti spremeniti slovensko gospodarstvo v sodobno tržno gospodarstvo, ne da bi vanj šli prek kapitalizma 19. stoletja, so res boljše kot v drugih, socialističnih deželah, toda tudi slovensko gospodarstvo se bo v razdobju prehoda v normalno tržno gospodarstvo, pa naj bo samostojno ali ne, soočilo z gospodarskim razsulum, ki je skupno vsem socialističnim gospodarstvom. Neprijemna struktura (mnogo srednje velikih podjetij) gospodarstva, zastarela tehnologija, slaba in izrabljena infrastruktura, proizvodnja produktov, ki jih svetovni trg »več ne pozna«, socialistične delovne navade itd. so tudi značilnosti slovenskega gospodarstva. Možnosti pretvorbe slovenskega gospodarstva v normalno tržno gospodarstvo ob ne prevelikem zmanjšanju zdajšnjega realnega dohodka so malo večje kot v drugih delih Jugoslavije. Pred nekaj tedni sem tudi sam verjel, da je slovensko gospodarstvo v precej boljšem stanju, kot je, in to razlagal z malo boljšimi delovnimi navadami, izjemno visoko stopnjo zaposlenosti žena in regionalno razpršitvijo industrije, s pomočjo katere je nastala ekonomsko sicer ne prav učinkovita, vendar socialno kar stabilna, na vrtičkarstvo in delo popoldne oprta družba. Zdaj me tudi prepolovitev zdajšnjega realnega dohodka na prebivalca ne bi presenetila. Malo bliže sem namreč spoznal trhlost nekaterih slovenskih »gospodarskih velikanov«.

10.

Smo kot narod biološko in . . . Ne vem.